

UČITELJSKI TOVARIS.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 13.

V Ljubljani, 1. julija 1889. l.

XXIX. leto.

Ali se kdo spominja ubožnih vasi brez šole?

Stare in nove šolske postave, t. j. politiška šolska uredba in nove državne in deželne šolske postave so imele v poglavitnih točkah enake namene. V zadevi hoje v šolo n. pr. se užé kolikor toliko ujemajo stari in novi šolski zakoni; vsi namreč želé, da bi vsi otroci v šolo redno hodili. Sevéda je tudi razloček med temi zakoni. V zakonih starih, ki so izgubili svojo veljavo pred 20 leti, je bila splošna hoja v šolo le bolj želja, izražena po državni oblasti; v novih zakonih se je ta želja izpremenila v dolžnost. Zavaljo tega je pod starimi zakoni le šolski otrok šolnino plačeval; pod novimi postavami pa se je ustanovil splošni šolski davek. To je velika dobrota za uboge ljudi; davka malo ali nič ne plačujejo, njih navadno mnogobrojni otroci se pa udeležujejo istega pouka, kakor deca premožnih, z raznimi davki zeló obloženih posestnikov. Z enakomerno razdelitvijo šolskega davka se je neznatna krivica (ako se sploh taka razdelitev davkov sme krivica imenovati) zgodila le bogatinom brez otrók, a splošnemu ljudstvu se je s tem zeló ustreglo, in sicer po vseh krajih, kjer so užé ustanovljene potrebne šole. Drugače pa je po tistih krajih, kjer še manjka potrebnih šol. Takih krajev bode sicer od leta do leta manj, ako ne bode zmanjkalo gorečnosti do šole in šolskih prijateljev in podpornikov, in ako ljudsko materijelno stanje ne bode preveč pešalo. Veliko se je res storilo za šole, za stare in nove, po vseh avstrijskih kronovinah in tudi po slovenskih deželah. Po teh in drugih so kraji, mesta, trgi, vasi, kjer so se v teku poslednjih dveh desetletij sezidala lepa in prostorna šolska poslopja, kjer se je število razredov podvojilo in potrojilo, in kjer imajo zdaj po 4, 5, 6 in 7 učiteljskih močí, dočim so bili v stari dóbi le 3, 2 ali celó le 1 učitelj. Ali vsi kraji niso še tako srečni, vsaj po Slovenskem še ne. Najmanj šol potrebujejo znabiti le na Koroškem, kjer so menda učilnice najgostejše naseljene. Tudi ubogi goriški kraji imajo užé dokaj šol, če tudi ne redovitih, pa vsaj tako imenovanih šol za silo, po katerih domoljubni dušni pastirji poučujejo. Še dokaj šol blizu da primanjkuje po Istri in slovenskem Štajeru; tukaj zlasti so velike župnine in ena sama učilnica pri župnini ne zadostuje. Kranjci, ne vem, ali smo med drugimi slovenskimi pokrajinami gledé števila potrebnih šol zadnji, ali prvi; toliko vender trdim, da prvi nismo. Toda tudi tukaj napredujemo od leta do leta. Malo je župnin, kjer bi ne bilo redovite šole; skoro nijedne (znabiti kakih 10), kjer bi bili otroci čisto brez pouka, kjer bi se za-nje ne brigal niti duhovnik, niti kdo drugi. V malo obsežnih župninah zadostuje ena učilnica z enim ali več učitelji, kakeršno je število otrók, večje ali manjše. Kjer so pa zeló obsežne župnine, z daleč raztresenimi vasmí, zeló oddaljenimi od župninske cerkve, kjer stoji tudi šola —

ondi ena sama učilnica ne zadostuje. Takih velikih župnin je manj na Notranjskem in manj na Gorenjskem; veliko jih je pa na Dolenjskem, in sicer največ v Krškem, manj užé v Novomeškem, in menda še manj v Litijskem šolskem okraji. V teh okrajih so župnine, ki štejejo po 20, 30, 40 in še več vasí, ki so raztresene po občirni župnini, in različno oddaljene od župnine in (recimo) župninske šole, nekatere po $\frac{1}{2}$, po 1, $1\frac{1}{2}$ in tudi 2 uri ali celó več. Ko so se urejevale nove šolske občine (Schulsprengele), ravnalo se je različno. C. kr. okrajni šolski svéti so sicer navadno v šolsko občino pridružili le one vasí, katere niso čez eno uro od šole oddaljene, ravnaje se pri tem po dotičnem postavnem določilu, katero terja, da se za tako oddaljene otroke (40 v okrožji ene ure) ustanovi posebna šola. Pustili so torej v nemar oddaljene vasí. In tako se je pripetilo, da je v kaki župnini polovica vasi bila všolana in izročena skrbi šolskega voditeljstva (in krajnega šolskega svéta), druga polovica vasí, od katere se pa šolska priklada vender le pobira, prepustila se je svoji osodi. Prostovoljno so sicer nekateri stariši pošiljali svoje otroke v oddaljeno šolo, katera pa je bila morebiti užé prenapolnjena, in učitelj je morebiti takim oddaljenim otrokom zavoljo tega, ker je komaj dihal v šoli, celó rekel: „Vsaj vam oddaljenim otrokom ni treba v šolo hoditi“. V sosedni župnini pa, kjer je dovolj prostora bilo v šoli, prigodil se je pa nasprotni slučaj, namreč ta, da so se celó več kot eno uro oddaljene vasi obligatno všolale. S stališča šolskega napredka se more sicer to odobravati, vender je z drugega stališča, z ozirom na potrebne olajšave bolj hvaliti one običaje pri velikih župninah, po katerih so le bližnje vasí obligatno zavezane k vsakdanji hoji v šolo, oddaljene pa le k dvodnevni na teden. Take olajšave so bile uvedene z ozirom na navade v stari šolski dôbi; potrdile so jih pa še le olajšave, uvedene po postavi od l. 1883. Vseh teh nedoslednih uredbe in pomanjkljivih ustanov, ki ovirajo splošni šolski napredek, ne bi bilo, ako bi si od župnine oddaljene vasí mogle svoje šole ustanoviti. So župnine, ki bi še 3, 2 ali vsaj ene šole zunaj svojega središča potrebovale. Ali, kako bi se vzbudile v življenje? Dežela res plačuje učitelja, ali poslopje stane kmalu kakih 8000 gld., če ne več. Kranjska hranilnica je odtegnila svoje običajne podpore v to svrho, a deželni zaklad ne more vsemu kaj. Kmetje po takih ubožnih vaseh se pa zeló bojé in branijo novih naklad, ker užé tako pod velikimi davki zdihujejo. Kdo naj torej pomaga? Take skrbi so tudi vedno šumele po glavi pokojnemu vladnemu svétovalcu in šolskemu poročevalcu g. J. Hočevarju. Še na smrtni postelji je premišljeval, kje bi se dobile nekatere denarne podpore za take ubožne vasí v župninah, ki so potrebne šol, pa jih še nimajo. Take so n. pr.: Leskovec, Kostanjevica, Sv. Križ pri Kostanjevici, Št. Jarnej, Škocijan, Raka itd. Razodel je to svojo skrbljivost prijatelju, ki naj razodene to veliko potrebo znani dobrotnici in šolski prijateljici na Dolenjskem, da bi se ona spominjala teh vasí. O tem je pripovedovala blaga, za šolo sevéda vneta mecenka tudi pisatelju teh vrstic z vprašanjem: Ali so v teh in teh krajih res šole potrebne? Zakaj je tako povpraševala? Skoro gotovo so bili pri njej ljudje, ki ne čutijo tako živo potrebe po šolskem pouku, kakor jo z nami vred čuti po 100 in 100 nevednih otrók v takih ubožnih, oddaljenih vaseh. — Naj bi vsi domoljubi brez razločka podpirali in pomagali pri tej toliko važni stvari!

I. Lapajne.

Domača vzgoja.

Piše **Jakob Dimnik.**

(Dalje.)

Če hočejo torej stariši svoje otroke za življenje pripravljati in vzgojiti, jih morajo užé zgodaj navaditi tudi na majhno pomanjkanje; kajti iz takega otroka, komur se vse